

163 fl., — kar gotovo ni majhin dnar pri manjšem gospodarstvu.

Naredimo to rajtingo za 25 let, kar je navadni čas enega gospodarja, znese dobiček pri teh štirih kravah 4075 fl., brez činza, ki ga dobiček na kapital naložen, donašati zamore.

Poslednjič pa še preglejmo: koliko se je po taki premembi na živežu več pridobilo?

Pervič dobi gospodar vsako leto 2 teleti ali blizo 100 funtov mesa, in drugič 2295 bokalov mleka več.

Ako to rajtingo v malem spremenimo v rajtingo na veliko, to je, na celo deželo: kolikšen dobiček!

(Iz „tednika česke kmet. družbe.“)

Naprave, otroke zanemarnosti obvarovati.

Po Angleškem, Francoskem in Nemškem so naprave, ki imajo namen, otroke spačenosti obvarovati, ali pa spačene boljšati. Te naprave skerbijo, da otroci pridno v šolo hodijo, in da tudi zunaj šole ne tratijo časa s potepanjem in mnogoterimi malopridnostmi. Posebno se gleda na otroke, katerih starši niso v taci okoljinih, da bi sami za nje zadosti skerbili.

Tudi po Slovenskem bi se moglo saj v malem v ti reči poskerbeti, kar se po velicah deželah in mestih godi v velikem. Zlasti je po nekterih majhnih mestih in pri mestnih vaséh čuda veliko otrok, ki se prav po cigansko po ulicah potepajo. Iz taci se zredé tatovi, roparji in vse hudo.

Srenjčani! pošteni Slovenci! bodite možje in napravite po svojih srenjah, da se nobedin otrok ne bo smel nemarno potepati. Srenjski možje s svojimi duhovni zamorejo v ti reči neizrečeno dobroto storiti. Le če se otrok obvaruje hudega, bo iz njega kej poštenega. Zanemarjenega in spačenega odraslega človeka oglašati in boljšati, je skoraj ravno tako teško delo, kot zamorca umivati.

K temu je še pomisliti, da zdaj, ko se tako obilno na gostovanje ženijo in možé, bi utegnili taci otrok zmiram več biti, kateri bodo občinske skerbnosti potrebni. Ako se vsa mogoča skerbljivost srenjanov na to reč do časa ne obrne, bo sčasoma namesto poštenega zaroda zmiram več malopridnega paljudja in nesrečne soderge, ki bo nevarna za deželo. Nekteri otrok je že perve leta tak, da iz njega ne gleda družega, kot prihodnji tat in potepin. Iz tacega zamorele posebno skerbna reja od mladih nog, pošiljanje v šolo, vedno vpreganje k delu (pa ne k postopanju za živino na paši) poštenega uda človeške družbe in vrednega srenjčana storiti.

Pomočki, to doseči, kar je bilo rečeno, so pa tako mnogoteri, kakor so mnogotere okoljine vsacega kraja.

Starozgodovinski pomenki.

Razložil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«

(Dalje.)

Nam še ostane zdaj razjasniti: ktero severnoslavensko božanstvo je jednako z indijskim Indra-tom. Jaz mislim Podaga, od kterega Helmsold (*Chron. Slav. I. poglav. 84, str. 68.*) govori. Pri Rusih pomeni Podaga jasno, modro nebo, in ravno to je Indra: »Deus aëris et tempestatis«. Zaznamek (symbol) Indratov je bila dōga (ruski dāga) (*Pierer Univers. Lex. X. 151.*), in beseda Podoga (Podaga) kaže tudi na božanstvo, ktere vlastovitost je bila mavra.

Długosz govori od božanstva Pogoda in piše takole od njega: Poloni so imeli za boga vremenost (primeri: »Indra aëris et tempestatis Dominus«), kterega so po svojem jeziku zvali Pogoda, kot dobrega vremena delitelja. God po pravem v slavenskem jeziku pomeni vreme, tedaj je iz god nastalo Pogoda, kakor iz latinskega tempus, tempestas, temperie«. Zato Vgodna = vedro, in Pogoda = Vedrina — Indra.

Basnoslovje nam piše sledeče od Indra: »Indra, solnčni bog, prvi med dvanajsterimi Adityas-ov, sin boga Kasyapa-ta in boginje Aditi, bog druge verste, vendar visoko časten. On gospoduje podnebje (ohlipje), je kralj vsih genjev, ki bivajo v podnebj. Strela Wadžra (primeri ilirsko: vatra = ogenj) je njegov zaznamek. Vsaki dan okrožuje v zlatem vozu Indra zemljo (zato ime: Harivahana, to je, s solnčnimi konji se vozeči), ktero neznatno dotikuje. Gora Meru (primeri slovensko: mar, mër, mir) je stanišče njegovo. Amarawati se kliče njegovo nebeško mesto, Wardžajanta njegovo poslopje, Nandana njegov vert. Iravat je njegov prvi slon, Mavrica, oblaki in strela so njegovi zaznamki. Njegov raj se imenuje tudi Suarga, ali kakor drugi pravijo, Surjon (primeri: zora, obzorje), Matali njegov voznik¹⁾«. Bopp pravi od njega: »et orientalem plagam regit«, zato se obrazuje kakor mladenec žaroglavast z bičem v rokah, s kterim solnčne konje v berzi tek poganja. Tudi Indra je enkrat svoje kraljestvo zgubil. V indijskih bukvah se piše o tem sledeče: »Solnčnega boga Indra-ta je njegov slon enkrat v strašno nesrečo pripravil; sveti Durvašen²⁾ je namreč neki dan Braminskega berača srečal in mu venec cvetlic podal, kterega je slon, ko je sv. Durvašen premalo porajtal daru beračevega, raztergal; na to ga je Bramin proklel, in nasledek tega je bil, da je bog vso svojo moč zgubil, da je bil po orjakih premagan in iz svojega kraljestva pregnan; le po večkrat ponovljenem osramotenju pred beračem in na prošnjo Višnu-ta je svojo moč spet zadobil³⁾«.

Cela ta indijska povest se na nekem koroškem kamnu naslikana najde. Izdavitelja bukev »Kärnthens römische Alterthümer in Abbildungen« gospoda Jabornek žl. Altenfels in Alfred grof Kristalnik opisujeta takole obraze na omenjenem kamnu⁴⁾:

»Tretje polje. Solnce (bolje solnčni bog) v podobi mladenca z žarno glavo, vihrajočo klamiso in z bičem v desni roki (tako podoba ima tudi podoba na Gemmi pri Montfalkoni, ktere smo zgoraj omenili) stoji na bigi, ktero vleče čvetero kónj (primeri: Harivahana, flavos vel e gilvo nigricantes equos habens), kateri derjajo kar morejo. Za njim stoji manjša moška podoba (njegov sin Džajanta ali pa vozar Matali) s frigiško čepico. (To ni frigiška čepica, to je obče iztočno glavno pokrivalo. Takošna nosijo še zdaj štajerski Pesničari.

»Četerto polje: Solnce (bolj po pravem solnčni bog stoji z žarno glavo in klamiso in z bičem v levi roci. Njemu na desni stoji moška podoba v perziški opravi, kateri roko podaja«. To se ima tako

¹⁾ Glej: Dr. Vollmer Myth. 2. Aufl. str. 685. Asiatic. researches I. 241. Pierer Univ. Lex. X. 151. Jahrb. der Liter. III. 190.

²⁾ Dur pomeni v Sanskritu böse, schlecht, schlimm (Eichhoff 164) primeri slovensko: oduren, odurnost. Tudi duš se veli v Sanskritu: böse, schlimm; zato ilirsko: dušman, Feind. Dušman tedaj ni turško, kakor so dozdaj slavenski jezikoslovci mislili. Zavoljo oblike man primeri slovenske besede: raeman, purman, čarman. V ilirskem jeziku je še več sanskritskih besed, ktere po krivem za turške imamo.

³⁾ Dr. Vollmer Myth. Lex. str. 685.

⁴⁾ Kärnth. röm. Alterth. zvezek I., tabla IV.

razumeti: Indra je zgubil svojo kraljestvo in Durvašen izgovori svoje prokletstvo čez Indrata, zato leva roka svari in grozé perst derži in na Indrata kaže. Tudi noša ni perziška, ampak čistoslvenska. Za klamis (Chlamys) oglašeno oblačilo je horvatsko-slovenski gaban, in, kar nar lepše za slovenskost v ti noši pričuje, je, da oseba srajco s pasom opasano čez hlače nosi. Tako se še nosijo kranjski Dolenci dan današnji.

„Peto polje: Solnce (bolj po pravem solnčni bog) z razvito klamis kleče pa brez biča. Moška podoba, ki zraven njega stoji, poklada levo roko na njega; desna je raztegnjena, v kateri nekaj derži, kar je mošnji (?) podobno“ *). Tukaj vidimo ponižanega Indrata pred Braminom Durvašenom klečati. Desnica ne derži mošnje, to je venec, zastran katerega dara je nepazljivi Indra svoje kraljestvo zgubil.

Ena okolščina v tretjem polju tega kamna opisavčoma dvome vzrokuje, in ta je: zakaj Merkur s petasom na glavi in kaduceom v roki, nad solnčnim bogom viseč, se je sim postavil. Že smo rekli, da so stari Rimljani Merkura tudi kot solnčnega Boga častili. Slovenski Norican ga je za tega voljo znal v svoje častje sprejeti, ker tudi v versto solnčnih bogov spada. Pa zna ta podoba tudi Višnu biti. Ako podobno prav pogledamo, vidimo, da to ni pravi petasus (krilat šišak), marveč, da krili iz glave rasete. Krila pa so tudi vlastitost Višnuta. Okoli palice oviti kači, kateri opisatelja za Kaducej imata, znata predstavljati kači Kaliga in Sessen, kateri je Višnu premagal. In ako bi ravno to Merkur bil, je to le znamenje akomodacije, kakor jo tudi pri Rimljanih najdemo.

Nikakor pa ti obrazi ne spadajo v Mitrovo častje, kakor g. opisatelja mislita. Zaznamek Mitrov je zmiraj tur (bik, bivol). Ime Mitras se izpelja iz Mihi-tur, Maha-tur, to je, veliki tur, bik, bivol (Büffelochs), kateri je v iztoku simbol solnca bil, in kteremu so za tega voljo božjo čast skazovali.

(Konec sledi.)

Kratkočasnica.

Nedelja in delavniki po turški pratiki.

Na Turškem je prišla leta 811 (po kristianskem številu v letu 1412) neka pesem pod imenom Šemsijet ali Mulhimet na svetlo, v kateri je pratika za Turke tako mikavno popisana bila, da je že zavolj nje omenjena pesem slovela krog in krog.

Ker se ravno zdaj od Turkov na svetu naj več govori, podamo častitim bravcom razlaganje nedelje in delavnikov po turški pratiki. Naj iz tega sodijo, kako stare so vraže po vsem svetu.

Tako govori pratikar:

Sabota je za preroke nesrečin dan, ker več naj imenitnejših prerokov je ta dan od svojih sovražnikov prekanjenih bilo, na priliko: Jusuf, Salih, Noah, Moses, Mahomed. Pred Mahomedom se ta dan ni imenoval Sebet (Sabat), ampak Šiar.

Nedelja je dan za poljsko delo; kdor hoče zidati, naj ta dan začne; ta dan naj se začne napravljati verti in naj se sadi drevje, ker ta dan se je počelo stvarjenje sveta.

Pondelj je dan kupčije, pred vsim pa dan potovanja. Jetro se je podajal ta dan na svoje kupčijske pota; Mahomed je potoval ta dan iz Meke v Medino, Abraham je temeljni kamen postavil ta dan Kabi; Moses

je šel ta dan na goro Sinaj in Enoh proti nebesom. Pred Mahomedom se je imenoval ta dan Ehwen; ta dan si nohte porezovati, ni pametno. Kdor se peča z umetnostmi in znanstvi, naj se posebno v pondeljkih pridno uči, in kmalo se bo zuril in mojster postal. (Naši sedanjí rokodelci in delavci so si o tem dnevu s Turki ravno navskriž — dan današnji je pondelj — Blaumontag).

Torek je kervavi dan, zato, ker je izraeljsko ljudstvo kravo zaklalo, Kajn je Abelja ubil, Farao vse svoje vozove razbil. Zato je ta dan posebno dober za pušati ali rožice nastavljati, pa ne nohtov porezovati, ker se človek lahko ta dan do kervavega vreže. Pred Mahomedom se je ta dan imenoval Džebbar, to je, silnik, katero ime se z latinskim „dies martis“ zlo vjema.

Sreda je naj nesrečniši dan celega tedna; ta dan so bili Audž (velikan, kteremu je v obnem potopu voda le do gležna segla), Farao, Nimrod, Kora, ljudstvo Salihovo, Hudovo in Lotovo, pleme Aadovo in Temudovo pogubljeni. Naj bolje, kar se ta dan storiti zamore, je se kopati (menda v spomin v rudečem morji potopljene faraona).

Četertek. Mahomed je rekel, da ta dan je dober za opraviila in pomoč v sili zadobiti, ker ta dan je šel on v Meko, Moses v Egipt, bratje Jožefa so prišli k Jožefu, Jakob je vidil spet Benjamina in Jusufa, Abraham je podaril Sari na njeno prošnjo Hagaro. Vse je ta dan dobro storiti, le pušati ne. Staro ime četrtega je bilo Munis pred Mahomedom.

Petek je dan vžitka in porók. Ta dan se je Adam oženil z Evo, Salomon z Balkiso, Jusuf s Sulniho, Moses s Sisoro, Mahomed s Kadišo in Aišo, Ali s Fatimo.

Po tem se ima po turških vražah v nedeljo zidati, v pondeljku popotovati, v torkih živina klati, v sredo se kopati, v četrtek velike in mogočne gospe v potrebi pomoči prositi, v petek se ženiti.

Vsak naših bravcov se bo smejal tem neumnostim starih Turkov, — al koliko nič manj neumnih vraž je še dan današnji med nami! Na priliko: je dosto tacihi ljudi, ki bi za noben dnar v petek nič novega ne začeli, se na pot podali itd.

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Sesane se naznanja „Terž. čas.“, da je bil 15. t. m. ondi veliki zbor primorskega društva za pogojozdovanje Krasa. Kakor se iz pomenkov tega zbora vidi, še društvo ni popolnoma v djanje stopilo. Za pretres nove osnove društvenih postav so bili izvoljeni gosp. Fr. Marušič, magistratni asesor v Terstu, gosp. Alojzi Polaj, c. k. okrajni komisar v Sesani, gosp. Martin Pasič, fajmošter na Občini, gosp. Anton Ukmar, fajmošter v Tomaji, gosp. Jožef Samsa, župan v Rodiku, gosp. Anton Fabiani, župan v St. Danielu in gosp. Balant Kovačič, župan v Komnu. — Dalje je bilo sklenjeno, da društvo za pogojozdovanje Krasa hoče samosvojno ostati in da se zavolj krajnih razločkov ne more zediniti z društvom gojzdnarskim planinskim. Na zadnje je bil dozdanji odbor prošel: naj ostane tako dolgo, da bojo nove postave poterjene, in ko so se vsi ti želji vdali, je bilo zbora konec.

Iz Železnikov se piše „šolsk. prij.“, da ste pretleko šolsko leto bile na Krajnskem dve šoli za učiteljske pripravnike (preparande), ena v Ljubljani, druga v Idrii. Pripravnikov je bilo v Ljubljani 6, med kterimi sta le 2 svoje preskušnje dostala. Žalostno število! V Idrii jih je bilo 13, toda le tudi 3 so doveršili svojo nalogo. Število Krajnskih pripravnikov ne obeta ravno vesele prihodnosti našim šolam, al temu se ni čuditi, ker dandanašnji ga ni revnešega kruha, kakor je kruh ljudskih učiteljev. V ravno tem dopisu je gosp. Jakob

*) Kärnthens römische Alterthümer in Abbildungen vom Landrath Jabornegg v. Altenfels und Alfred Graf Christalnigg. Heft I. Tab. IV. Fig. 1. Pri tej priložnosti prosimo precastita izdavatelja, naj bi skoro več zvezkov izdati blagovolila. Pis.